

Artur Iskrzycki, Stanisław Krzykała

Miejska rada Narodowa w Lublinie - Organ Władzy Ludu Pracującego (1944 - 1959)

Rocznik Lubelski 2, 167-193

1959

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARTUR ISKRZYCKI — STANISŁAW KRZYKAŁA

MIEJSKA RADA NARODOWA W LUBLINIE —
ORGAN WŁADZY LUDU PRACUJĄCEGO
(1944—1959)

Zagadnienie władzy jest podstawowym warunkiem w walce o wyzwolenie społeczne i narodowe mas pracujących. Tę prawdę formułował już „Manifest Komunistyczny” wskazując, że najbliższym celem komunistów jest ukształtowanie proletariatu w klasę, obalenie panowania burżuazji, zdobycie władzy politycznej przez proletariatus.

Tę ideę realizował lud Paryża przeciwstawiając Wersalowi władzę Komuny Paryskiej. Z doświadczeń walk klasy robotniczej w rewolucji 1905 r. kształtowała się nowa forma władzy, wyrosła z walki proletariatu fabrycznego przeciw caratowi, w postaci Rad Delegatów Robotniczych. Rady Delegatów Robotniczych uznał Lenin za jedyną możliwą formę rządu rewolucyjnego po obaleniu caratu w Rosji, a wskazując drogę przechodzenia od rewolucji lutowej w 1917 r. do rewolucji socjalistycznej, głosił w Tezach kwietniowych: „Nie republika parlamentarna — powrót do niej od Rad Delegatów byłby krokiem wstecz — lecz republika Rad Delegatów Robotniczych, Parobczańskich i Chłopskich w całym kraju, od dołu do góry”.

Hasło „Cała władza w ręce Rad” podjęły polskie masy pracujące w 1918 r., kiedy pod wpływem rewolucji październikowej zaczęły rozpadać się imperialistyczne rządy austriackich i niemieckich okupantów na ziemiach polskich. Odezwa zatytułowana: „Do robotników miast i wsi”, podpisana przez SDKPiL, PPS-Lewicę i Warszawską Radę Związków Zawodowych nawoływała robotników, chłopów bezrolnych i małorolnych, fernali, robotników rolnych i żołnierzy, by przystąpili do wyboru delegatów do Rad. „Rady Delegatów Robotniczych, Chłopskich i Żołnierskich — głosiła odezwa — zjednoczą się w jedną wielką siłę, która wyzwoli polski lud roboczy od wyzysku i nędzy i zjednoczy Polskę z innymi wyzwolonymi krajami w jedną rodzinę wolnych i braterskich ludów”.

Ideę Rad zaczęły wprowadzać w życie masy pracujące Lubelszczyzny. W dniu 5 listopada 1918 r. powstała pierwsza w kraju Rada Delegatów Robotniczych miasta Lublina. W oparciu o Radę Delegatów Robotników Folwarcznych powiatu lubelskiego, puławskiego, kraśnickiego, lubartowskiego oraz o liczne komitety folwarczne i chłopskie utworzona

została jedyna w kraju Rada Delegatów Włościańskich, Małorolnych i Bezrolnych Ziemi Lubelskiej.

Rady Delegatów Robotniczych stawały się załączkowymi organami władzy ludu pracującego. Mimo ich rozbicia przez prawicowych przywódców PPS i zdławienia przez burżuazję w 1919 r., proletariát w chwilach poruszenia rewolucyjnego starał się tę ideę wprowadzać w życie. Na przykład utworzony w 1920 r. Rewolucyjny Komitet Lubelski powołał w konspiracji Wojewódzką Radę Delegatów Robotniczych. Ostateczne zwycięstwo burżuazji w walce o władzę w okresie międzywojennym pogrzebało ideę RDR.

Wysiłki powstałej w 1942 r. Polskiej Partii Robotniczej zmierzały do powiązania hasła wyzwolenia narodowego z walką o władzę dla ludu. Toteż w połowie 1942 r. PPR wysunęła hasło tworzenia Narodowych Komitetów Walki, które miały być organizacyjnymi ramami Frontu Narodowego. Zadania Narodowych Komitetów Walki ukazywała odezwa komitetu obwodowego PPR w Lublinie głosząca, że „Narodowy Komitet Walki to nie instytucja mająca za cel bierne oczekiwanie na rozwój wypadków, dyskusję na temat, czy już czas do walki czy nie. Narodowy Komitet Walki organizuje i kieruje czynną walką z niemieckim okupantem”. Odezwa podkreślała, że „Komitety to władza Polska, przeciwstawna niemieckiemu urzędnikowi w gminie, powiecie, województwie”. Zaś „po wypędzeniu okupanta Narodowe Komitety Walki winny być tymczasowymi organami władzy aż do chwili przeprowadzenia wyborów”.

Pod ciosami Armii Czerwonej i aliantów faszyzm nie dotrzymał planu boju i zaczął się kruszyć. W chwili zapowiadającej jutrzennkę wyzwolenia Polski PPR wydała dnia 1 marca 1943 r. deklarację programową „O co walczymy”. Odezwa wskazywała, że natychmiast po wyrzuceniu okupanta z naszej ziemi robotnicy, chłopci, inteligencja, stanowiący większość narodu polskiego, powinni wyłonić demokratyczne organa władzy aż do lokalnych samorządów miejskich i wiejskich, aby Polska stała się naprawdę wolną i aby nie powtórzył się rok 1918, ani 1939”.

W połowie grudnia 1943 r. przedstawiciele demokratycznych organizacji społeczno-politycznych i wojskowych podjęli inicjatywę powołania Krajowej Rady Narodowej, jako faktycznej reprezentacji politycznej narodu polskiego, „upoważnionej do występowania w imieniu narodu i kierowania jego losami do czasu wyzwolenia Polski spod okupacji”.

Idea KRN przyjmowała się szybko w masach robotniczych i chłopskich. Uchwalony statut Tymczasowych Rad Narodowych stwierdzał, że KRN sprawuje władzę w oparciu o terenowe rady narodowe, działające w ramach administracyjnego podziału państwa polskiego i określające zasady organizowania rad narodowych. Przedstawiciele do rad narodowych delegowały ugrupowania polityczne, stojące na gruncie zjednoczenia wszystkich sił narodu do walki z okupantem o wolną i niepodległą Polskę Ludową, organizacje wojskowe, walczące zbrojnie z okupantem, komitety fabryczne oraz komitety chłopskie i folwarczne, organizacje zawodowe robotników i inteligencji oraz społeczne organizacje demokratyczne.

Krajowa Rada Narodowa znalazła na Lubelszczyźnie grunt dobrze przygotowany, toteż tutaj powstała pierwsza w Polsce Wojewódzka Rada Narodowa. W dniu 18 lutego 1944 r. Rudce Kijańskiej odbyło się pierwsze posiedzenie Lubelskiej Wojewódzkiej Rady Narodowej.

W kwietniu 1944 r. grono patriotów demokratów w Lublinie po nawiązaniu kontaktu z Krajową Radą Narodową stworzyło organizację, która stała się zalążkiem przyszłej Miejskiej Rady Narodowej. Organizacja ta zajęła się przygotowaniem do powołania Rady w odpowiednim czasie.

W lipcu 1944 r. wojska radzieckie rozwinęły ofensywę między Bugiem i Wisłą. Razem z nimi walczyła Pierwsza Armia Wojska Polskiego. 21 lipca Bug został sforsowany, a 22 lipca został wyzwolony Chełm. Armia Radziecka parła naprzód i 23 lipca wyzwoliła Lublin. Ten wielki dzień wyzwolenia i nową kartę w dziejach narodu polskiego zapowiadała odezwa Lubelskiej Powiatowej Rady Narodowej, w której czytamy: „Już słyhać huk armat z frontu wschodniego. Cios za ciosem zadaje hitlerowskiemu wojskom niemieckim sojusznicza nam Czerwona Armia. Coraz to nowe tereny uwalniane są spod barbarzyńskiej niewoli hitlerowskich oprawców. Współ z Czerwoną Armią idzie ramię w ramię, wybijając sobie drogę do Wolnej Demokratycznej Polski, Armia Polska”.

Po wyzwoleniu Lublina przez Armię Czerwoną organizacja pozostająca dotychczas w łączności z KRN wyszła z podziemia i w dniu 25 lipca utworzyła Miejską Radę Narodową, do której weszli przedstawiciele partii politycznych, robotników lubelskich, inteligencji pracującej i młodzieży. Rada złożona z 24 członków wybrała Tymczasowe Prezydium, Rada stanęła do ciężkiej i odpowiedzialnej pracy przy realizowaniu wskazań Krajowej Rady Narodowej i Manifestu Lipcowego PKWN.

Polityka hitlerowców zmierzająca do wyniszczenia narodu polskiego a także działania wojenne spowodowały znaczną ruinę miasta. Znikły z powierzchni ziemi całe dzielnice, jak Wieniawa czy Podzamcze. Około 10% domów mieszkalnych stało w ruinach, zaś prawie wszystkie domy niekonserwowane w czasie wojny uległy zniszczeniom w większym lub mniejszym stopniu. Zrujnowane były nawierzchnie ulic, zniszczone lub uszkodzone zakłady produkcyjne, urządzenia komunalne, budynki szpitalne i szkolne wraz z ich sprzętem. Miasto ogołocone było z żywności, brakło artykułów codziennego użytku: materiałów tekstylnych, obuwia, materiałów budowlanych. Taką spuściznę zniszczeń otrzymała Miejska Rada Narodowa w Lublinie.

W ciężkich warunkach materialnego bytu lubelska klasa robotnicza przystąpiła natychmiast do wytężonej pracy nad odbudową zniszczonych okupacyjnych i wojennych. Wokół klasy robotniczej, wokół bloku stronników demokratycznych, które utworzyły Krajową Radę Narodową i Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego, skupiła się większość obywateli naszego miasta.

Ideologia marksistowsko-leninowska, jasno wytknięty przez PPR cel, który odpowiadał interesom szerokich mas pracujących, podobnie jak w okresie okupacji, tak i teraz w czasie budowy Odrodzonego Państwa Polskiego, uczyniły z tej partii kręgosłup bloku stronnictw demokra-

tycznych. Polska Partia Robotnicza mobilizowała i organizowała masy pracujące do walki o dalsze wyzwolenie ziem zajmowanych przez hitlerowców i do pracy. Podobną rolę spełniła PPR i w Miejskiej Radzie Narodowej w Lublinie.

Dzięki ofiarnej i bohaterskiej pracy robotników i inżynierów oraz aktywu partyjnego odbudowa życia gospodarczego postępowała naprzód. Inżynierowie i robotnicy elektrycy i wodociągów miejskich zapewnili ludności miasta już w dniu 24 lipca dopływ prądu, a 26 lipca dopływ wody. 27 lipca uruchomiona została gazownia, a 1 sierpnia rzeźnia miejska. Robotnicy warsztatów kolejowych dobywali z gruzów narzędzia warsztatowe, remontowali parowozy i wagony. W kilka dni po wyzwoleniu miasta ruszyły lubelskie garbarnie. Dzięki wysiłkowi komitetu fabrycznego cukrowni i rafinerii w Lublinie prace nad odbudową zakładu zostały ukończone na początku października 1944 r. i cukrownia mogła zacząć kampanię.

W okresie od 22 lipca 1944 r. do lutego 1945 r. Lublin był pierwszą stolicą wyzwolonej części kraju, siedzibą najwyższych organów władzy ludowej — KRN i PKWN. W ciasnych murach naszego miasta rozwijało się nowe życie we wszystkich dziedzinach. Ośrodkiem, w którym skupiała się praca KRN i PKWN był gmach przy ulicy 22 lipca nr 4. Komitet Centralny Polskiej Partii Robotniczej mieścił się przy ulicy Dąbrowskiego 13. Związki Zawodowe organizowane przez Mariana Czerwińskiego, Władysława Kuszyka i Pawła Ryczka znalazły pomieszczenie w budynku hotelu „Europa”. Życie polityczne i kulturalne skupiało się w sali Ubezpieczalni Społecznej przy ulicy Hipotecznej nr 4. Tam odbyło się pierwsze zebranie aktywu miejskiego PPR, na które przybył sekretarz KC PPR Władysław Gomułka i obecna w tym czasie w Lublinie Wanda Wasilewska.

Innym razem Hilary Minc omawiał drogi rozwoju gospodarczego Polski, wskazywał na ożywienie wymiany gospodarczej między wsią i miastem. Tuż przed ukazaniem się dekretu o reformie rolnej Wł. Gomułka wezwał aktyw partyjny, który następnie wyjechał w teren, aby zgodnie z nauką Lenina nie czekać na dekretowanie rządu z góry, ale wyzwalać inicjatywę mas chłopskich i ośmielać je do rewolucyjnego dzielenia ziemi i usuwania obszarników.

Żywe zainteresowanie dla potrzeb miasta okazywał Kierownik resortu administracji publicznej Edward Ochab.

Lublin w tym okresie stał się centrum życia naukowego i kulturalnego wyzwolonej Polski. Dekretem PKWN powołany został do życia w Lublinie, jako pierwszy na ziemi wyzwolonej, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej. W sali przy ul. Hipotecznej 4 Stefan Żółkiewski rozpoczął cykl wykładów z literatury o Żeromskim. W budynku przy ul. Krak. Przedm. nr 62 Borejsza i Putrament wydawali organ prasowy „Rzeczpospolita”. Na początku sierpnia odbyło się zebranie nauczycieli w sali szkoły im. Vetterów. Kierownik resortu oświaty Stanisław Skrzyszewski i kurator okręgu szkolnego Krzemień-Ojak zapoznali zebranych z czekającymi ich nowymi zadaniami i wzmożoną pracą dydaktyczną i wychowawczą, wobec barbarzyńskiego wyniszczenia przez hitlerowców kadr inteligencji polskiej. Teatr Miejski skupił w swych murach

najświetniejsze talenty i siły aktorskie. „Wesele” Wyspiańskiego i „Dożywocie” Fredry pozostawiły niezatarte wrażenie.

W Lublinie wydane zostały pierwsze ustawy państwowe o doniosłym znaczeniu, jak ustawa z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej i ustawa z dnia 11 września o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

Ogrom zniszczeń wojennych, jakich doznał nasz kraj w dziedzinie dóbr wartości materialnej i duchowej, postawił przed Radami Narodowymi zwiększony zakres zadań. Rady musiały objąć swoim działaniem znacznie szersze dziedziny życia społecznego, niż te, które należały do samorządów przed wojną. To dążenie miało poparcie w ideologicznych założeniach nowego ustroju, które wysuwały postulat uspołecznienia administracji publicznej.

Lenin pisał w pierwszych latach władzy radzieckiej: „Tak jak w okresie feudalizmu twórcami społeczeństwa były setki ludzi, jak w okresie kapitalizmu tysiące i dziesiątki tysięcy budowały państwo, tak obecnie przewrót socjalistyczny może być dokonany tylko przy aktywnym udziale milionów ludzi w rządzeniu państwem”.

Zapoczątkowane 22 lipca 1944 r. wyzwolenie i odbudowa Państwa Polskiego wymagały skupienia szerokich, milionowych sił społecznych. Aby je zaktywizować, trzeba było przeprowadzić zakresowe i ideowe przemiany w rozwoju życia administracji publicznej. Znalazły one zabezpieczenie w dziedzinie prawa ustrojowego w rozbudowie samorządu, w zmienionym stosunku samorządu do administracji państwowej, w rozbudowie specjalnych organów administracyjnych, w poddaniu administracji państwowej kontroli społecznej oraz we wprowadzeniu koncepcji planowania gospodarczego.

Rady w okresie przedwojennym podporządkowane były całkowicie administracji państwowej. Wojewoda, starosta czy wójt — uważał reprezentację samorządu za swoją radę przyboczną. Władze administracji państwowej i rady ówczesne były często ze sobą skłócone. Mimo utrzymującego się dualizmu władz: administracji państwowej i samorządowej, myślą przewodnią ustawy o radach narodowych z dnia 11 września 1944 r. było zapewnienie warunków harmonijnej współpracy między tymi instytucjami i utrzymanie nadrzędnej roli rady narodowej w stosunku do przedstawicieli władz państwowych. Wojewoda, starosta, prezydent miasta, wójt — byli teraz pełnoprawnymi członkami rady narodowej właściwego szczebla. Ich nominacja wymagała uprzedniej uchwały i opinii rady narodowej. Na jej wniosek mogli zostać odwołani. Przed nią obowiązani byli składać sprawozdania.

Przed dążeniem do uspołecznienia życia administracji publicznej i koniecznością poszerzenia zakresu działania stanęła również Miejska Rada Narodowa w Lublinie. Wybrana w lipcu 1944 r. Rada była niekompletna, gdyż ustawa z dnia 11 września 1944 r. określała ilość radnych dla tego typu miast, jak Lublin, na 48 osób. Zgodnie z ustawą MRN w Lublinie nie pochodziła w tym czasie z wyborów bezpośrednich, a wyłoniona została wskutek delegowania przedstawicieli przez zorganizowane grupy społeczne. Według obowiązującego wówczas ustawodawstwa MRN w Lublinie opierała się na delegatach zrzeczeń gospodarczych, społecznych,

zawodowych, spółdzielczych itp. Ta grupa delegatów gwarantowała uwzględnienie w pracach rady interesów szerokich warstw społecznych mieszkających w Lublinie. MRN miała zarazem obowiązek prawny wiązania do swego grona delegatów wszystkich zalegalizowanych partii politycznych, co gwarantowało w radzie narodowej reprezentację wszystkich kierunków myśli politycznej.

Pierwsze posiedzenie plenarne MRN w Lublinie, na którym poszerzony został skład rady do liczby 48 osób — przewidzianej ustawą, odbyło się dnia 26 października 1944 r. w sali Towarzystwa Muzycznego. Proporcjonalnie do zasięgu politycznego oddziaływania kandydatów zgłosiły: Polska Partia Robotnicza, Polska Partia Socjalistyczna i Stronictwo Demokratyczne, oraz następujące grupy społeczne: Związki Zawodowe, Spółdzielczość, Związek Nauczycielstwa Polskiego, Zrzeszenie Lekarzy, Zrzeszenie Inżynierów, Zrzeszenie Kupców, Rada Adwokacka, Organizacja Młodzieży TUR. Dokoptowano przedstawiciela świata nauki i duchowienstwa. Kandydatów delegował również Komitet Żydowski. Szeroki wachlarz organizacji, które delegowały swych przedstawicieli do MRN, stwarzał formalne gwarancje należytej reprezentatywności. W zestawieniu liczbowym poszczególne partie i organizacje miały w radzie następującą ilość delegatów:

PPR	PPS	Str. Dem.	Kom. Fabr.	Zw. Zaw.	Nauk.	Duch.	Zrzeszenia	ZWM	OMTUR
6	7	2	7	11	1	1	11	1	1

Z zestawienia wynikałoby, że partie polityczne miały 15 delegatów w MRN na ogólną ilość 48 członków rady. Nie odzwierciedla jednak ono pełnego oblicza politycznego rady, gdyż i wśród delegatów Komitetów Robotniczych, Związków Zawodowych i Zrzeszeń byli również członkowie partii politycznych. Uwzględniając ten czynnik otrzymamy następujący obraz politycznego układu sił w MRN:

PPR	PPS	S. Dem.	ZWM	OMTUR	Bezpartyjni	Ogółem
22	8	3	1	1	13	48

Niepomyślnie dla zasad nowego ustroju społecznego przedstawiał się skład MRN pod względem zawodowym. Na 48 radnych było tylko 13 robotników.

Po uzupełnieniu składu MRN radni złożyli ślubowanie powtarzając za przewodniczącym: „Ślubuję uroczyście jako członek Rady Narodowej, według najlepszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować dla dobra Narodu Polskiego, stać na straży jego praw demokratycznych i czynić wszystko, w miarę swoich sił i uzdolnień, dla umocnienia niepodległości i pomyślnego rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej”.

W punkcie 6 obrad uzupełniony został skład Prezydium*.

Ze sprawozdania przedstawiającego okres działalności MRN od chwili jej powołania wynikało, w jak trudnych warunkach trzeba było budować nowy aparat administracyjny i gospodarczy. Opierał się on na byłych urzędnikach i robotnikach magistratu, którzy przetrwali okres terroru hitlerowskiego. Jednak zaledwie czwarta ich część zgłosiła się, aby organizować pracę wydziałów administracyjnych w Trybunale i w budynku przy Krakowskim Przedmieściu 78, zapewnić miastu zdrowotne warunki przez usuwanie z ulic pozostałych po walce trupów ludzkich i końskich, zabezpieczyć przed rozkradaniem mienie państwowe i miejskie, zapewnić opiekę społeczną potrzebującym.

MRN musiała wszelkimi środkami mobilizować ludzi do pracy: Wydała odezwy do pracowników umysłowych i fizycznych. 75% urzędników i robotników, którzy zgłosili się do magistratu i otrzymali białoczerwone opaski z napisem: „Zarząd Miejski m. Lublina” poszło łazić po mieście. Dopiero wyłapywanie ich i zabieranie opasek, a także groźba usunięcia z Zarządu Miejskiego na zawsze, częściowo pomogła. Stawili się do pracy dozorczy domów i placów miejskich oraz pracownicy taborów, czyszciciel miejski, a także częściowo woźni. Z tymi ludźmi przy pomocy furmanek taborów miejskich oczyszczono ulice. Ale siły te, jak również ilość taboru były niewystarczające wobec ogromu zniszczeń. Toteż z pomocą przyszli pracownicy Miejskiej Straży Ogniowej, tabor zaś powiększono rekwirując te pojazdy, którymi ludność okoliczna przyjeżdżała do miasta po zrabowane rzeczy. Do grzebania rozkładających się zwłok użyto jeńców hitlerowskich. Największe zdyscyplinowanie i sprawność okazali pracownicy przedsiębiorstw miejskich. Samorzutna inicjatywa wielu naczelników wydziałów: zdrowia, opieki społecznej, gospodarczego oraz dyrektorów przedsiębiorstw miejskich pomogła Prezydium MRN i Zarządu Miejskiego rozwiązać najbardziej dokuczliwe zagadnienia w imię dobra społeczeństwa lubelskiego.

Szybko usunięte zostały ślady walki o Lublin, ale na długo pozostały skutki zniszczeń. Ubytek 20% budynków przy liczbie równej przedwojennej ilości mieszkańców, ciągle napływających do Lublina — stolicy „Polski Lubelskiej” — spowodował duże trudności mieszkaniowe. Rozgrabienie magazynów „Społem”, Rzeźni Miejskiej, sklepów poniemieckich odbiło się ujemnie na zaopatrzeniu w żywność ludności pracującej miasta.

Te sprawy stały się przedmiotem żywej dyskusji MRN. Niezależnie od zarządzeń wydziału aprowizacji, wprowadzających kartkową sprzedaż artykułów żywnościowych, radni miejscy zaapelowali do kupców lubelskich, aby wespół z aparatem spółdzielczym: Społem, Lubelskiej Spółdzielni Spożywców, Spółdzielni Kolejarzy pomogli ukrócić spekulację ujawniającą się w zaopatrywaniu mieszkańców. W dyskusji wskazywano na fakty zajmowania mieszkań przez osoby, które wysługiwały się okupantowi oraz przez Volksdeutsche i spekulantów. Ci ostatni odstępowali mieszkania po 10—20 tysięcy zł. W celu zapobieżenia

* Przewodniczącym MRN został Tadeusz Kadura, wiceprzewodniczącym — Stanisław Krzykała. Przewodniczący MRN był jednocześnie prezydentem miasta i pełnił funkcję starosty grodzkiego. — Przy. Red.

spekulacji mieszkaniami i zapewnienia słusznego ich przydziału postanowiono utworzyć cztery komisje mieszkaniowe. Sprawa zaopatrzenia ludności w opał i kartofle była przedmiotem dalszej żywej dyskusji. Postanowiono zwrócić się do PKWN o pomoc w uzyskaniu od wojska samochodów ciężarowych, niezbędnych dla gospodarki miejskiej. W celu uporządkowania miasta uchwalono wprowadzić jeden dzień w miesiącu pracy szarwarkowej dla każdego mieszkańca. Na zakończenie obrad przyjęto rezolucję, która stwierdzała, że „Miejska Rada Narodowa solidaryzuje się ze wszystkimi zarządzeniami PKWN i dołoży starań w dziele współpracy w odbudowie powstającego Państwa Polskiego”.

Na drugim plenarnym posiedzeniu MRN w Lublinie, które się odbyło dnia 30.XI.1944 r., zgłoszona została na wstępie rezolucja stwierdzająca, że Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego i Krajowa Rada Narodowa pełnią faktycznie i prawnie funkcje władzy wykonawczej i ustawodawczej Odrodzonej Rzeczypospolitej Polskiej na ziemiach polskich wyzwolonych od okupanta. Przeprowadzają one zmiany ustrojowe zmierzające do obalenia dawnego, przestarzałego porządku i budowy nowego ustroju Polski Demokratycznej. W uznaniu olbrzymich zasług „Miejska Rada Narodowa wzywa Krajową Radę Narodową do przekształcenia Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego na Tymczasowy Rząd Rzeczypospolitej Polskiej”.

Zasadniczym punktem obrad tego posiedzenia były sprawy finansowe i gospodarcze. Rada uchwaliła podatki miejskie i statut opłat za korzystanie z urządzeń rzeźni miejskiej. Powołała Komitet Odbudowy i Rozbudowy miasta Lublina, który przy pomocy funduszy państwowych miał rozpocząć gruntowne remonty zniszczonych wskutek wojny budynków mieszkalnych. W celu finansowego zabezpieczenia prac komitetu Rada uchwaliła zaciągnąć pożyczkę w kwocie 2 milionów zł w resorcie Gospodarki Narodowej i Finansów PKWN. W celu opiniowania projektów dotyczących zabudowy miasta i jego urządzeń Rada wybrała Komisję Urbanistyczną i uchwaliła regulamin określający jej działanie. Jako organ opiniodawczy Prezydenta miasta rozpatrujący projekt budowy, przebudowy i zmiany przeznaczeń budynków, powołana została Rada Budowlana. MRN ustanowiła cztery stypendia w wysokości poborów IX grupy uposażenia pracowników miejskich dla studenta humanistyki KUL, który poświęci się studiom historyczno-zabytkowym Lubelszczyzny, dla studenta agronoma UMCS, który poświęci się studiom rolniczo-ogrodniczym w województwie lubelskim, dla ucznia szkoły budowlanej, który po ukończeniu szkoły średniej i politechniki poświęci się studiom i pracom urbanistycznym w Lublinie i jedno dla ucznia szkoły handlowej, który po ukończeniu studiów wyższych będzie pracował w tej dziedzinie w naszym mieście.

MRN powołała cztery komisje: techniczno-budowlaną, kulturalno-oświatową, zdrowia publicznego i przedsiębiorstw miejskich.

V plenarne posiedzenie MRN w Lublinie z dnia 12 lutego 1945 r. odbywało się już w nowej sytuacji: wyzwolone zostały Warszawa, Łódź, Poznań. Władze centralne przeniosły się do Warszawy, w związku z tym wzrosła odpowiedzialność MRN, jako gospodarza miasta. Na wstępie posiedzenia odczytane zostało przemówienie Prezydenta KRN — Bole-

sława Bieruta — dotyczące ostatniej historycznej sesji Krajowej Rady Narodowej w Lublinie.

Uchwalony z inicjatywy PPR dekret KRN z dnia 6 lutego 1945 r. w sprawie utworzenia Rad Zakładowych miał wielkie znaczenie dla przejmowania przez zarząd państwowy przedsiębiorstw przemysłowych i wprowadzenia kontroli robotniczej nad ich działalnością. Był to dalszy krok zmierzający do umocnienia władzy przez wciągnięcie milionowych mas robotniczych do udziału w rządzeniu państwem. Jeszcze przed wyjazdem władz centralnych z Lublina partie polityczne i władza ludowa utworzyły specjalne grupy dla organizowania aparatu na ziemiach nowowyzwolonych, związki zawodowe organizowały ekipy zdolne do przejęcia przez zarząd państwowy większych zakładów przemysłowych na terenach wyzwolonych i tych, które miały być wyzwolone w toku dalszej ofensywy. Wpłynęło to na zdekompletowanie MRN, gdyż wielu radnych, delegowanych przez partie polityczne i związki zawodowe oraz komitety fabryczne opuściło Lublin, otrzymawszy nowe zadania organizacyjne. Toteż sprawa uzupełnienia składu rady i jej aktywizacji stanęła na porządku dziennym.

Szczególnymi sprawami, którymi zajęła się MRN, były: utworzenie punktów zaopatrywania przy zakładach pracy w celu poprawienia aprowizacji warstw robotniczych i pracowniczych; zaopatrzenie szkół w opał, budowa burs dla młodzieży szkolnej i akademickiej; troska o oczyszczenie aparatu administracyjnego z elementów wrogich i angażowanie ludzi aktywnych w pracy społecznej. W celu usprawnienia rozdziału artykułów żywnościowych MRN powołała komisję aprowizacyjną. Obok tej komisji postanowiono powołać dzielnicowe komisje mieszkaniowe i opieki społecznej, przez które MRN ściślej powiązałaby się z potrzebami społeczeństwa i mogłaby skuteczniej wypełniać rolę organizatora i kontrolera żywotnych dla mieszkańców dziedzin życia.

12 czerwca 1945 r. zamknął w pracy MRN w Lublinie pierwszy okres, w którym Rada skupiała funkcję uchwałodawczą i wykonawczą. Prace Rady w tym czasie cechowała duża aktywność i inicjatywa. Powołanie do życia kolegium Zarządu Miejskiego, jako organu wykonawczego Rady i jednocześnie jako organu administracji publicznej, zależnego od ministerstwa administracji publicznej i innych resortowych instytucji naczelnych, wpłynęło na zwężenie zakresu kompetencji Rady, zmniejszyło jej aktywność, a nawet inicjatywa w sprawach należących wyłącznie do Rady zaczęła powoli przechodzić w ręce Zarządu Miasta.

Na VII plenarnym posiedzeniu MRN w Lublinie w dniu 12 czerwca 1945 r. stanęły na porządku dziennym sprawy organizacyjne: uzupełnienie składu MRN, wybór prezydium Zarządu Miasta, wybór prezydium MRN. Po przeprowadzeniu licznych zebrań międzypartyjnych uzgodnione zostały stanowiska odnośnie składu Rady, która częściowo została zdekompletowana wskutek wyjazdu wielu radnych w celu organizowania aparatu rad i administracji na ziemiach nowowyzwolonych. Do jej składu dokooptowane zostały jednostki mające osobiste kwalifikacje, mogące przyczynić się do usprawnienia pracy MRN.

W radzie reprezentowane były następujące organizacje:

Związki Zawod.	PPR	PPS	Str. Dem.	SL	ZWM	TUR	Zrzeszenia	Razem
18	6	6	3	1	1	2	11	48

Oblicze polityczne Rady ukazuje poniższe zestawienie:

PPR	PPS	S. Dem.	SL	ZWM	TUR	Bezpart.	Razem
20	9	3	1	1	2	12	48

Z porównania zestawień składu rady z dnia 26 października 1944 r. wynika, że nie zaszły w nim zasadnicze zmiany. Związki Zawodowe nie zwiększyły swego stanu, gdyż właściwie wchłonęły dawną reprezentację Komitetów Fabrycznych. Jeśli chodzi o oblicze polityczne rady, to PPR zmniejszyła swoją liczebność o dwóch radnych, zaś o tę liczbę zwiększyła się reprezentacja PPS i OMTUR-u. Dodatkowo powołany został do rady przedstawiciel Stronnictwa Ludowego.

Troska MRN o ochronę interesów ludzi pracy znalazła wyraz w uchwale powołującej pięcioosobową komisję Kontroli Cen artykułów spożywczych, usług i wytwórczości przemysłu oraz rzemiosła. Zadaniem komisji była kontrola cen i jakości artykułów pierwszej potrzeby w celu przeciwdziałania spekulackim tendencjom ze strony nieuczciwych producentów i sprzedających.

Trudności lokalowe spowodowane znacznym ubytkiem izb mieszkalnych wskutek zniszczeń wojennych, stały napływ reemigrantów, którzy zatrzymywali się w Lublinie na dłużej, jak i żywiołowa prężność elementów spekulacyjnych postawiły przed MRN w Lublinie konieczność podjęcia bardziej zdecydowanych kroków w celu rozwiązania powiększających się trudności lokalowych. Uchwała MRN mówiła o dokładnym skontrolowaniu warunków pomieszczenia biur i urzędów, zalecając oszczędną gospodarkę lokalami. Polecała zamknąć co najmniej 40% spośród 187 czynnych na terenie miasta przedsiębiorstw gastronomicznych: restauracji, cukierni, herbaciarni, lokali rozrywkowych, zlikwidować około 50% z ogólnej ilości punktów handlu owocami i napojami chłodzącymi, a zajmowane przez nie lokale przeznaczyć na umieszczenie biur i świetlic, aby w ten sposób zwolnić zajmowane przez urzędy i instytucje lokale mieszkalne. Uchwała polecała zamknąć wszystkie prywatne sklepy komisowe w ilości 14, a na ich miejsce otworzyć sklepy komisowe prowadzone przez Zarząd Miejski. Natomiast pozostawiała wszystkie punkty sprzedaży artykułów żywnościowych w ilości 392. Z treści uchwały wynika, że zapowiadała ona nie tylko bitwę o lokale, ale i o właściwe oblicze handlu przeciw jego spekulackim tendencjom.

Dalsza troska MRN o sprawy bytowe ludzi pracy wyraziła się w uchwale Rady powołującej Komitety Domowe, których zadaniem była kontrola wysokości opłat za dodatkowe świadczenia, nieobjęte komornem i poprawa sanitarnego stanu budynków mieszkalnych. Poprzez instytucję Komitetów Domowych MRN wciągała szersze kręgi aktywnych obywateli do pracy nad usprawnieniem gospodarki w mieście. Powołanie czterech Dzielnicowych Komisji Mieszkaniowych z ich przewodniczącymi wybranymi w porozumieniu z Prezesem Sądu Okręgowego spośród wskazanych przez niego aplikantów sądowych świadczy o dążeniu ze strony Rady do utrzymania zasad praworządności.

Wobec wzmagających się w mieście wypadków kradzieży, rabunków, a nawet zabójstw dokonywanych nocą zwłaszcza na peryferiach miasta, MRN uchwalała zorganizować straż miejską w celu zabezpieczenia mienia i życia obywateli.

Na 8 plenarnych posiedzeniach MRN, które odbyły się w 1945 r. podejmowane były uchwały, które miały zapewnić źródła dochodu na wydatki związane z rozbudową urządzeń komunalnych miasta. Również w 1946 r. MRN uchwalała dwie pożyczki w łącznej kwocie 4 mln zł na cele gospodarcze. Jeszcze w grudniu 1945 r. uchwalała przeprowadzenie na terenie miasta daniny szkolnej, jednak wprowadzony wkrótce potem dekret o Pożyczce Odbudowy Kraju spowodował zawieszenie tej uchwały. W takiej sytuacji MRN upoważniła Prezydium do bezpośredniego zwrócenia się do ministerstwa odbudowy o przyznanie z funduszy Pożyczki Odbudowy Kraju kwoty potrzebnej na wykończenie gmachu szkolnego przy ul. Lipowej.

W maju 1946 r. przeprowadzona została reorganizacja składu MRN zgodnie z ustawą z dnia 11 września 1944 r. w brzmieniu obwieszczenia Prezydenta KRN z dnia 3 stycznia 1946 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych. Obwieszczenie Prezydenta określało ilość radnych MRN w Lublinie na 56 osób. W skład rady wchodziło: 1) radni przyjęci przed 11 września 1944 r. — 11 osób; 2) radni delegowani przez organizacje polityczne, zawodowe i społeczne przed reorganizacją rady — 33 osoby; 3) radni powołani wskutek reorganizacji rady, delegowani przez stronnictwa polityczne bądź dokooptowani z tytułu osobistych kwalifikacji — 12 osób*.

Analiza składu MRN pod względem jej politycznego oblicza daje następujący obraz:

PPR	PPS	Str. Dem.	SL	PSL	Str. Pracy	ZWM	OMTUR	Bez-partyjni	Razem
20	9	4	1	1	2	1	1	17	56

W porównaniu ze stanem na 12 czerwca 1945 r. widać, że mimo wzrostu liczby radnych, partie robotnicze — PPR i PPS nie powiększyły

* Do czasu wejścia w życie ustawy z 20 III 1950 r. o jednolitych organach władzy państwowej funkcję przewodniczącego MRN pełnili kolejno: Tadeusz Dymowski i Michał Iskierko, zaś funkcję prezydenta miasta: Tadeusz Kadura, Wacław Wodarski, Tadeusz Jarosz, Stanisław Krzykała. — Przep. Red.

swego przedstawicielstwa w radzie, pragnęły bowiem, aby ta instytucja w większej niż dotychczas ilości ogarnęła inne ugrupowania polityczne oraz szerszy wachlarz stowarzyszeń i zrzeszeń. Toteż do rady weszli przedstawiciele rowych ugrupowań politycznych: PSL i Stron. Pracy. Powiększyło swoją reprezentację w radzie Stronnictwo Demokratyczne oraz wzrosła ilość bezpartyjnych z 12 na 17. Ilość przedstawicieli zrzeszeń wzrosła z 11 na 17. Zmniejszyła się o 2 liczba radnych delegowanych przez związki zawodowe. Skład nowej rady mówił wyraźnie o wzroście idei demokracji, realizowanej pod hegemonią klasy robotniczej.

Szczególnie PPR realizowała w tym względzie wskazania I Zjazdu Partii, na którym B. Bierut wypowiedział następujące słowa:

„Pod hasłem demokracji rozumiemy czynną i naczelną rolę ludu pracującego: robotników, chłopów i pracowników umysłowych — w kierownictwie państwem, w sprawowaniu władzy politycznej, w ustalaniu form i zasad działania całego układu naszego życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego w ogóle”. Wyrazem dalszego skupienia szerokich mas pracujących wokół idei wysuniętej przez Blok Stronnictw Demokratycznych z PPR na czele były: referendum i wybory do sejmiku ustawodawczego.

MRN w Lublinie rozszerzyła znacznie swój zakres działania na życie kulturalno-naukowe. W celu krzewienia kultury muzycznej wśród szerokich warstw społeczeństwa uchwaliła utworzyć Miejską Filharmonię, która organizowała systematyczne koncerty. Okazała pomoc Teatrowi Miejskiemu w postaci udzielanych subwencji i wybudowanego pomieszczenia na rekwizyty teatralne. Przekazała na wieczyste władanie Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej 17 ha gruntów pod budowę dzielnicy uniwersyteckiej. Odstąpiła czasowo tereny dzierżawione przez gminę miejską przeznaczając je pod budowę baraków, jako tymczasowy zaczątek akademickiej kolonii mieszkaniowej. Uchwaliła przeznaczyć kwotę 4.400 tys. zł na zaopatrzenie szkół w Lublinie w niezbędny sprzęt.

Na czterech posiedzeniach plenarnych w 1947 r. Rada uchwaliła zaciągnięcie pożyczek na różne cele gospodarcze łącznie na kwotę 15 mln zł. Utworzyła również Miejski Fundusz Budownictwa Mieszkaniowego. Jednak starania o finanse dla wzrastających potrzeb miasta nie były wystarczające. Rada nie widziała dalszych perspektyw rozwojowych miasta, nie wysuwała jasno wytkniętych celów gospodarczych. Pracowała bez planu i bez rozmachu, który charakteryzował inicjatywę innych miast. Przejęcie pewnych kompetencji Rady przez Zarząd Miejski nie zostało również owocnie wykorzystane. Mimo wysiłków kolegium Zarządu Miejskiego zmierzających do czynienia starania o większe dotacje ze strony funduszy państwowych, wielu kierowników wydziałów i przedsiębiorstw miejskich nie rozumiało nowej roli samorządu, toteż starania o pomoc finansową państwa na rozbudowę istniejących urzędów i zapoczątkowanie nowych sprowadzane były do zbyt wąskich ram.

Nadto tempo przemian gospodarczych kraju, wynikające z założeń socjalizmu, wysuwało nowe zadania, a środki i metody ich realizacji były przestarzałe. Wydziały i przedsiębiorstwa Zarządu Miejskiego, jako organa wykonawcze, działające praktycznie, nabierały dużego znaczenia.

MRN i jej prezydium, wyposażone jedynie w oręż kontroli, nie zawsze fachowy i nie w porę wykorzystywany, zaczęła schodzić na plan dalszy. Wprowadzony dualizm zaczął wydawać ujemne rezultaty. Pierwszy rewolucyjny zryw MRN zaczął zanikać. Przewagę zaczął zdobywać aparat, w którym ludzie wyszkoleni byli na biurokratycznych wzorach kapitalistycznego ustroju, a niejednokrotnie z ustrojem tym byli mocno zrosnięci.

Podjęmowana przez Kolegium Zarządu Miejskiego i oddanych budownictwu nowego ustroju pracowników inicjatywa w zakresie rozbudowy szkolnictwa, urządzeń służby zdrowia, opieki socjalnej, komunikacji, dróg, remontu budynków — wymagała zabezpieczenia finansowego. Podatki miejskie, wymierzane na skalę przedwojennych potrzeb, często przez pracowników Zarządu Miejskiego, którzy nie zawsze byli zainteresowani w podcinaniu korzeni kapitalizmu i w szukaniu nowych źródeł dochodu kosztem klas posiadających, stanowiły skromne pokrycie finansowe wobec ogromu zadań. Dążność do ochrony interesów grup posiadających ujawniła się również wśród części radnych, delegowanych przez kupiectwo i rzemiosło. Przedstawiciele wolnych zawodów, kupiectwa i rzemiosła, stanowiący prawie jedną trzecią składu MRN, skupieni w Klubie Gospodarczym, na posiedzeniu komisji finansowo-budżetowej i na sesjach rady, sugerowali ostrożność w zaciąganiu pożyczek na cele gospodarcze, obawiając się, że wyższa kwota spowoduje większe obciążenie procentowe, co z kolei może się stać przyczyną zwiększonych opłat podatkowych. Ochrona interesów prywatnych przedsiębiorców przed świadczeniami na rzecz miasta wyraźniej dochodziła do głosu w wypowiedziach przedstawicieli Klubu Gospodarczego zwłaszcza kiedy brak było podstaw prawnych do wprowadzenia dodatkowych obciążeń finansowych i tylko dobra wola przedsiębiorców decydowała o przyjęciu przez nich dodatkowych, groszowych obciążeń, płaconych zresztą przez konsumentów. Pamiętne są długotrwałe debaty na sesjach MRN o wprowadzenie dodatkowej groszowej opłaty od butelki napojów gazowych i piwa, z przeznaczeniem wpływów na wykończenie szkoły przy ul. Lipowej.

W protokołach z plenarnych posiedzeń MRN i poszczególnych komisji są wzmianki o tym, że rada uświadamiała sobie szkodliwość tego stanu rzeczy i próbowała szukać sposobów jego uzdrowienia, nie czekając tylko na dotacje państwowe.

Zależnie od potrzeb powoływane były komisje MRN. We wrześniu 1947 r. utworzone zostało przy Prezydium MRN Biuro Kontroli, którego zadaniem była kontrola pracy wydziałów i przedsiębiorstw miejskich, fachowa pomoc w pracach kontrolnych przeprowadzanych przez komisje Rady. Poziom pracy powoływanych komisji zależał od stosunku poszczególnych radnych do ich obowiązków społecznych, od ich osobistych kwalifikacji i stopnia i sposobów kierowania pracą kontrolną przez Prezydium MRN. Należy zauważyć, że w samej istocie kontroli mamy etap bierny jeśli chodzi o rolę rady, gdyż czynność kontrolna daje wprawdzie możliwość wpływania na administrację, ale jednak co robić na codzień i jak wykonywać zalecenia to należy już do władz wykonawczych, natomiast dopiero wprowadzenie planu do pracy Rady, wytyczania celów

sobie i innym, dogłębnie realizowania tych planów podnosi rolę rady do wyższej rangi, przyczynia się do większej aktywności, gdyż daje możliwość radnym ujęcia całości spraw Rady. Większość komisji rady w omawianym okresie pracowała słabo i bezplanowo. Radni członkowie komisji nie byli należycie przygotowani do powierzonych im czynności kontrolnych. W małym stopniu posługiwano się rzeczoznawcami. Nie były określone ściśle kompetencje i rola komisji, jako społecznego czynnika kontroli. Władze nadzorcze nie wydawały odpowiednich regulaminów i instrukcji. Toteż praca komisji o charakterze społecznym ograniczała się do kontrolowania tylko agend Zarządu Miejskiego. Komisje nie zdawały Radzie sprawozdań ze swoich czynności.

MRN w Lublinie nie była wolna od ogólnych tendencji, które ujawniały się w roli rad narodowych jak i w ich charakterze w skali krajowej. O ograniczaniu kompetencji rad mówił Bolesław Bierut na naradzie przewodniczących WRN następujące słowa: „Na ogół wszyscy zgadzają się, że organy administracji ogólnej chciałyby zapanować w pewnym sensie nad radami narodowymi, chciałyby sobie zrobić z nich pewnego rodzaju radę przyboczną wójta, starosty, wojewody”. Stworzone ramy demokratyzacji w radach przez powołanie do nich szerszego przedstawicielstwa „stanowiło również wzmożone przenikanie dezorganizującego wpływu żywiołu drobnomieszkańskiego wyciskającego swe piętno na działalności wielu Rad w pierwszych latach ich istnienia”. Dane statystyczne Kancelarii Rady Państwa wykazywały, że nie doceniano należyście kształtowania się składu Rad Narodowych pod względem klasowym. Znaczny był wprawdzie procent radnych pochodzenia robotniczego, ale bardzo niski robotników związanych z produkcją. Małe było zainteresowanie pracą rad ze strony organizacji partyjnych.

Tendencje te uwidoczniły się również w składzie klasowym MRN w Lublinie, o czym mówi zestawienie składu Rady na 11 listopada 1948 r.

PPR	PPS	Str. Dem.	ŚL	PSL	Bezpart.	Razem
24	8	5	1	1	15	54

Kwalifikacje zawodowe radnych:

a) zawód wyuczony

Robotnik	Inżynier technik	Naukowiec nauczyciel	Urzędnik	Lekarz	Prawnik	Rzemieślnik	Kupiec	Nieokreślony
10	5	6	9	4	10	3	4	4

b) zawód wykonywany

Robotnik	Prac. umysłowy	Prac. instytucji społ.-politycznych	Naukowiec nauczyciel	Zawód wolny	Rzemieślnik	Kupiec
4	15	15	3	7	6	4

Jakkolwiek udział radnych w życiu politycznych był duży, gdyż na 54 radnych 39 należało do stronnictw politycznych, to pod względem aktualnej przynależności klasowej Rada miała charakter wybitnie inteligencko-urzędniczy. Pracownicy umysłowi, instytucji społeczno-politycznych, adwokaci i sędziowie, nauczyciele reprezentowani byli łącznie przez 40 radnych. Kupców i rzemieślników, którzy w pewnym stopniu złączeni byli wspólnotą interesów było 10, zaś robotników związanych z produkcją — 4. Inni delegowani przez związki zawodowe zdeklasowali się zawodowo, jako funkcjonariusze społeczno-politycznych i związkowych organizacji. Zbyt mały był udział bezpartyjnych, kobiet i młodzieży. Rada osłabiła przez to więź z szerokimi masami pracującymi, a zatem i na swych posiedzeniach nie mogła omawiać szerzej problemów nurtujących w zakładach pracy i osiedlach robotniczych. Praca Rady nabierała coraz bardziej cech urzędowania, wykonywanego przez etatowego przewodniczącego i wiceprzewodniczącego przy częściowej pomocy nieetatowych członków prezydium.

Ten niepokojący stan zaczął się zmieniać po zjednoczeniu partii robotniczych. Odtąd też datuje się nowy, trzeci okres w pracy Rady. Dzięki pomocy i opiece ze strony PZPR przeprowadzone zostały duże zmiany osobowe w składzie Rady, jak również Zarządu Miejskiego.

Na 56 radnych odwołanych zostało w czasie do 1 stycznia 1950 r. 50 radnych. W grudniu 1949 r. było już 40% radnych robotników związanych bezpośrednio z produkcją. Zmiany personalne podniosły poziom pracy Rady i jej aktywność. Duże zmiany dokonały się również w Zarządzie Miejskim. Wysuwane nowe kadry wzmacniały dyscyplinę pracy i poczucie odpowiedzialności. Zmniejszyły się szkodliwe skutki dualizmu w samorządzie miejskim.

Od sierpnia do listopada 1949 r. odbyły się w mieście wybory do Komitetów Dzielnicowych, na czele których stanęli radni miejscy. Rada, jej Prezydium i Komisje zaczęły pracować według uprzednio uchwalonych planów. Komisja kontroli społecznej wyszła z ciasnych ram dotychczasowej pracy i zaczęła kontrolować różne instytucje administracyjne i gospodarcze. Uzyskanie znacznych kredytów ze skarbu państwa na poprawę warunków bytowych klasy robotniczej spowodowało aktywizację rady. Radni brali czynny udział w opracowywaniu planów robót komunalnych, a następnie mobilizowali społeczeństwo do czynnego udziału w tych pracach w celu powiększenia efektów gospodarczych. Dzięki akcji mobilizującej ze strony Rady i Komitetów Blokowych uwidoczniło

się zjawisko ochotniczej pracy fizycznej obywateli na rzecz dobra społecznego.

Dla wzmocnienia państwa ludowego było konieczne, aby rady zerwały z wszystkimi państwowo-ustrojowymi przeżytkami burżuazyjno-obszarniczej Polski przedwrześniowej, aby stały się potężnym ośrodkiem walki o pełne zwycięstwo i niepodzielne panowanie we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, społeczno-politycznego, naukowego i kulturalnego. Taką rolę rad. ich miejsce i zadania w ustroju Polski Ludowej określiła ustawa z dnia 20 marca 1950 r., na mocy której rady stały się jednolitymi organami władzy ludowej.

Ustawa z 20 marca 1950 r. zmieniła zasadniczo strukturę administracyjnego aparatu państwowego. Zniesione zostały stanowiska wojewody, starosty, prezydenta miasta i wójta. Przeszły istnieć urzędy wojewódzkie, starostwa powiatowe oraz zarządy miejskie i gminne. Zniesiony został podział na administrację rządową i samorządową. Wydziały administracyjne i przedsiębiorstwa stały się organami wykonawczymi Prezydium Rady Narodowej właściwego szczebla. Zniesienie dualizmu zwiększało stopień odpowiedzialności tych agend przed Prezydium i Radą, przybliżało te organa do ośrodków dyspozycji i kontroli.

Przekazanie radom narodowych szerokich uprawnień i zadań umożliwiła i zarazem spowodowała określona wewnątrznie sytuacja polityczna Polski. Po przeprowadzeniu reformy rolnej i unarodowieniu przemysłu, transportu, banków, oraz w wyniku odbudowy gospodarki narodowej ze zniszczeń wojennych państwo ludowe okrzepło gospodarczo i kulturalnie. Równocześnie — jak stwierdzał Aleksander Zawadzki — „ogromnie wzrosła dojrzałość polityczna i twórcza aktywność klasy robotniczej, mas pracującego chłopstwa i przodującej części inteligencji, rosą kadry nowej inteligencji robotniczo-chłopskiego pochodzenia”.

Na IV Plenum KC PZPR w dniu 8 maja 1950 r. Bolesław Bierut wyjaśniał, że istotny cel i sens reformy rad narodowych polegał:

- 1) na silniejszym powiązaniu organów władzy państwowej z masami ludowymi, z ich potrzebami, ich interesami oraz ich wolą wyrażoną w bezpośrednim praktycznym obcowaniu między organami terenowymi państwa i ludem pracującym,
- 2) na wzmocnieniu władzy państwowej przez jej ujednoczenie i lepszą koordynację, przez jeszcze silniejsze wciągnięcie milionowych mas pracujących do udziału w rządzeniu państwem,
- 3) na usprawnieniu działania całego mechanizmu władzy państwowej przez usunięcie starego i sztywnego podziału funkcji na ustawodawcze i wykonawcze, państwowe i samorządowe, centralistyczne i lokalne,
- 4) na ułatwieniu walki z biurokratycznymi wypaczeniami aparatu urzędniczego przez szerszą i bliższą kontrolę aparatu państwowego ze strony mas i ich przedstawicieli w radach narodowych,
- 5) na większym jeszcze rozwinięciu inicjatywy twórczej i aktywności mas ludowych w kierunku budownictwa nowego ustroju społecznego, w kierunku szybszego jeszcze pomnażania sił, dobrobytu i kultury narodu.

W dniu 3 czerwca 1950 r. w sali Teatru Muzycznego zebrała się Miejska Rada Narodowa i wybrała po raz pierwszy prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Lublinie, jako terenowy organ jednolitej władzy państwowej*.

W myśl ustawy z dnia 20 marca 1950 r. MRN składała się w tym czasie z 56 radnych. Oblicze polityczne rady przedstawiało się następująco: członków PZPR było 31, SD — 7, ZSL — 4, bezpartyjnych — 14. W porównaniu z poprzednim okresem zwiększyła się w radzie ilość mandatów SD i ZSL. Poprawił się wyraźnie skład socjalny, bowiem 28 radnych, a więc 50%, było robotnikami, zatrudnionymi bezpośrednio w produkcji, co miało duży wpływ na mocniejsze związanie się władzy państwowej z obywatelami miasta, na bardziej żywą i rzetelną troskę o interesy i codzienne potrzeby ludzi pracy.

W czasie obrad drugiej sesji MRN powołano 11 komisji. Podstawowym ich zadaniem był nadzór nad działalnością organów wykonawczych MRN oraz kontrola społeczna nad przedsiębiorstwami i zakładami, których praca wiązała się z życiem miasta. Ponadto komisje miały inicjować i przygotowywać projekty ważniejszych uchwał MRN, występować z wnioskami do Prezydium oraz utrzymywać stałą więź z masami pracującymi. Aby mogły one lepiej realizować te zadania, powołano w ich skład nie tylko radnych, lecz również fachowców spoza Rady. Komisje nie przejawiały jednak początkowo zbyt żywej działalności, w wyniku czego na następnej sesji tylko 6 spośród nich przedstawiło Radzie plany pracy do zatwierdzenia.

Ważnym momentem w dziejach MRN stało się uchwalenie na sesji w dniu 18 września 1950 r. projektu pierwszego samodzielnego budżetu miasta na rok 1951. Budżet miasta wzrósł z 554 mln zł w 1950 r. do 1.880 mln zł w 1951 r. Niezależnie od zwiększonych dotacji państwa na te inwestycje, które włączone zostały do planu państwowego, zwiększyły się dochody własne miasta z podatków od nieruchomości, od spożycia oraz udział w podatkach państwowych, dzięki czemu MRN stawała się w większym stopniu gospodarzem miasta.

Następna sesja MRN poświęcona była dwóm zasadniczym zagadnieniom: walce z analfabetyzmem oraz analizie celowości wykorzystania funduszu gospodarki mieszkaniowej na remonty kapitalne domów i podłączenie do sieci wodociągowo-kanalizacyjnej, gazowej, elektrycznej i radiofonii przewodowej. Zwłaszcza drugi problem poruszył żywo Radę bowiem od właściwego, oszczędnego gospodarowania tym funduszem zależało poszerzenie zakresu robót i wydatna poprawa warunków bytowych mieszkańców miasta. Szczególnie ostro krytykowali radni Komunalne Przedsiębiorstwo Remontowo-Budowlane za niewykonanie planu remontu domów, nieumiejętną organizację pracy i złą jakość przeprowadzanych robót. Rada zobowiązała Prezydium do przeprowadzenia oceny działalności tego przedsiębiorstwa.

Na pierwszej zwyczajnej sesji MRN w 1951 r. dokonano szczegółowej oceny działalności MRN, jej Prezydium i komisji. W dyskusji stwierdzo-

* Przewodniczącym Prezydium MRN Narodowej w Lublinie został Stanisław Krzwicki, zastępcami — Kazimierz Orłowski i Mieczysław Luty, sekretarzem Prezydium — Jan Szostak. — Przyp. Red.

no, że Rada ograniczała się głównie do zatwierdzania wniosków przedkładanych przez Prezydium i nie zajmowała się problemami związanymi z przebudową gospodarki komunalnej miasta i poprawą warunków kulturalno-życiowych klasy robotniczej. Spośród 11 komisji Rady tylko 5 przejawiało żywszą działalność. Pozostałe komisje nie spełniały właściwej roli organu kontrolującego prawidłowe wykonywanie przez wydziały uchwał Rady, nie występowały do Prezydium z inicjatywą i wnioskami w sprawach gospodarki miejskiej, w małym stopniu przeprowadzały kontrolę w agendach Prezydium MRN. W posiedzeniach komisji brało udział zaledwie 50—60% radnych. W wyniku krytycznej oceny pracy Prezydium MRN odwołało dotychczasowego Przewodniczącego Prezydium.

Budowa Fabryki Samochodów Ciężarowych im. Bolesława Bieruta zapoczątkowała widoczne przeobrażenie Lublina z ośrodka okręgu rolniczego w poważny ośrodek przemysłowy. Rozwój Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, z którego następnie wzięły początek Akademia Medyczna i Wyższa Szkoła Rolnicza, przyczynił się do przekształcenia miasta z ośrodka dawniej tylko urzędniczego w kulturalno-naukowy, który zaczął promieniować na województwa — białostockie, kieleckie i rzeszowskie. Te przeobrażenia pociągnęły za sobą konieczność poszerzenia granic miasta, przez przyłączenie obszarów podmiejskich, co pociągnęło rozbudowę urządzeń komunalnych, socjalnych i kulturalnych oraz wzrost budownictwa mieszkaniowego. Przydzielane przez państwo rokrocznie środki finansowe pozwoliły dotrzeć z siecią wodociągową i kanalizacyjną do dzielnic robotniczych, położonych na peryferiach miasta, zaczęły zmieniać jego wygląd.

W okresie międzywojennym Lublin, jako ośrodek okręgu rolniczego z przemysłem spożywczo-wytwórczym, nie miał większych perspektyw rozwoju. Piętno ustroju gospodarki kapitalistycznej widoczne było na każdym kroku. Jedynie centrum Lublina z Krakowskim Przedmieściem i przylegającymi do niego ulicami, oraz częściowo dzielnica zachodnia tworzyły ośrodek miejski, wyposażony w niezbędne komunalne urządzenia. Tam mieszkały klasy posiadające, dla nich budowano gładkie nawierzchnie ulic, szerokie chodniki, zakładano zieleńce, doprowadzano do mieszkań wodę, gaz, elektryczność. Pozostałe dzielnice: Kośminek Bronowice, Kalinowszczyzna, Dziesiąta, Cukrownia — tonęły w błocie i ciemnościach. Chaotycznie zabudowane, pozbawione zasadniczych urządzeń użyteczności publicznej były obrazem stosunku samorządu i państwa kapitalistyczno-obszarniczego do potrzeb życiowych mas pracujących. Również ochrona zdrowia matki i dziecka nie była przedmiotem troski przedwojennych władz. Dotkliwie dawał się odczuwać brak żłobków i przedszkoli, poradni zdrowia, a niedostateczna ilość szkół pozostawiała wiele dzieci bez nauki. Do zaniedbań okresu międzywojennego doszły zniszczenia i straty wojenne.

Włączenie tych wszystkich potrzeb do ogólnonarodowego planu gospodarczego zapewniło środki finansowe, niezbędne dla podniesienia poziomu warunków bytowych mas pracujących. Jednak przed radami narodowymi stanęło ogromne zadanie koordynowania terenowych planów gospodarczych z ogólnonarodowym planem gospodarczym, przez roz-

toczenie opieki nad wszystkimi mieszkańcami przy pomocy społecznych komisji kontroli w celu sprawniejszego i szybszego zaspokojenia słusznych potrzeb ludności. Na te zadania rad wskazywał art. 36 Konstytucji PRL podkreślając, że „rady narodowe troszczą się stale o codzienne potrzeby i interesy ludności, zwalczają wszelkie przejawy samowoli i biurokratyzmu w stosunku do obywatela, sprawują i rozwijają kontrolę społeczną działalności urzędów, przedsiębiorstw, zakładów i instytucji”.

Celem bliższego zetknięcia się z masami pracującymi Prezydium MRN organizowało przyjęcia skarg i zażeń w 7 zakładach pracy na terenie miasta. Zgodnie z uchwałą KC PZPR i Rządu skargi przyjmowane były przez radnych i członków komisji MRN. Nadto w ustalony dzień tygodnia przyjmowali skargi członkowie Prezydium MRN, a na posiedzeniach Prezydium składane były sprawozdania z przebiegu i sposobu załatwiania skarg i zażeń ludności. Na ostatniej sesji Rady w 1951 r. Prezydium MRN złożyło sprawozdanie o sposobie przyjmowania i załatwiania skarg i zażeń ludności oraz o realizacji zadań w zakresie gospodarki komunalnej i mieszkaniowej.

W r. 1952 MRN odbyła 7 posiedzeń plenarnych. Głównym przedmiotem obrad pierwszej sesji był projekt Konstytucji PRL, szeroko dyskutowany w tym czasie przez cały naród polski. Rada wybrała na tym posiedzeniu członków Kolegium Orzekającego w sprawach karno-administracyjnych, orzekających zespołowo zamiast utrzymującej się dotychczas jednoosobowej formy rozstrzygania. Druga sesja MRN odbyła się w dniu 8 maja po raz pierwszy w sali konferencyjnej odbudowanego po zniszczeniach wojennych ratusza. Zasadniczym problemem obrad była sprawa wychowania młodzieży.

W następnym punkcie MRN dokonała oceny działalności Komitetów Blokowych. Komitety Blokowe w liczbie 148 stały się dalszą formą łączności MRN z szerokimi masami pracującymi Lublina. Wynikiem tej więzi była pomoc ludności w realizowaniu inwestycji komunalnych: przy budowie ulic i chodników, budowie stadionu sportowego na Wieniawie, urządzeniu zielenców i ogródków oraz pomoc ze strony mieszkańców w remontach budynków szkolnych. Komitety Blokowe z własnej inicjatywy przeprowadziły kontrolę sanitarno-porządkową posesji znajdujących się na ich terenie, przysyłając protokoły kontroli do Wydziału Zdrowia. Komitety Blokowe mogły poszczycić się osiągnięciami w wykonaniu zadań państwowych na odcinku gospodarczym, jak akcja zbiórki złomu, metali nieżelaznych i innych odpadków. Brały również udział w tak poważnych akcjach politycznych jak Plebiscyt Pokoju, Apel Sztokholmski, Narodowy Spis Powszechny, dyskusja nad projektem Konstytucji, wybory do Sejmu. We wszystkich tych akcjach członkowie komitetów blokowych prowadzili pracę uświadamiającą, docierali do poszczególnych mieszkańców i wyjaśniali sens i znaczenie olbrzymich przeobrażeń dokonujących się w życiu naszego narodu. We wszystkich tych pracach brali udział radni miejscy, jako przewodniczący Komitetów Dzielnicowych w liczbie 18, którzy wchodzili często w skład Obwodowych Komitetów Frontu Narodowego. Ponieważ zakres uprawnień i obowiązków komitetów blokowych był sformułowany ogólnikowo, napotykały one w swej pracy na duże trudności. Również MRN nie potrafiła w dal-

szym ciągu rozwiązać w pełni kłopotów, jakie występowały przed działaczami komitetów blokowych.

Na 11 sesjach MRN odbytych w 1953 r. dokonano między innymi oceny życia kulturalnego w Lublinie, omówiono realizację uchwały Rady Ministrów z dnia 3 stycznia 1953 r. w sprawie zniesienia systemu bonowego w handlu, wysłuchano sprawozdań z prac na odcinku gospodarki komunalnej i mieszkaniowej, oceniono sytuację w zakresie urządzeń placówek leczniczych, pomocy lekarskiej i stanu sanitarnego miasta oraz uchwalono instrukcję dla komitetów blokowych. Jedną sesję poświęcono zagadnieniu czytelnictwa na terenie miasta, a na dwóch innych dyskutowano nad budżetem miasta i oceniano działalność Prezydium MRN. Na ostatniej sesji, w grudniu 1953 r. dokonano wyboru nowego Przewodniczącego Prezydium MRN w związku z przejściem dotychczasowego na stanowisko Przewodniczącego Prez. WRN.

W 1954 r. wysunęły się zadania wynikające z uchwały Rządu PRL z dnia 13 stycznia 1954 r. o zorganizowaniu w Lublinie ogólnopolskich uroczystości w 10 rocznicę utworzenia PKWN. W związku z rocznicą rząd przyznał miastu znaczne kredyty na inwestycje i remonty kapitalne, a w celu rozszerzenia prac mieszkańcy zgłosili liczne zobowiązania w zakresie pracy społecznej. Przebiegiem robót i przygotowań do obchodu uroczystości interesował się żywo Bolesław Bierut, który w tym czasie bardzo często przebywał w Lublinie. W przeddzień głównych uroczystości odbyła się wspólna sesja WRN i MRN. Już od 1952 r. rocznym zwyczajem stało się odbywanie w dniu 21 lipca sesji połączonych Miejskiej i Wojewódzkiej Rad Narodowych, dla uczczenia rocznicy powstania PKWN. Na ostatniej w tym roku sesji, która zarazem zakończyła kadencję MRN, wysłuchano sprawozdania z działalności Prezydium, dokonano oceny pracy Rady i jej komisji oraz podjęto uchwałę w sprawie przyspieszenia budowy Dzielnic Uniwersyteckiej i wybudowania szpitala klinicznego na 600 łóżek przy ulicy Północnej.

Oceniając działalność MRN w okresie kadencji w latach 1950—1954 wypada stwierdzić, że Rada interesowała się wieloma problemami, ale nie była ona w pełni organem rządzącym w mieście. Istniejący wówczas system daleko posuniętej centralizacji w zarządzaniu życiem gospodarczym i kulturalnym krępował często inicjatywę i ograniczał swobodę działania władz terenowych. Na przykład plan gospodarczy i budżet miasta układała i zatwierdzała MRN, ale w oparciu o wskaźniki ustalone ogólnie. Drobny przemysł i przedsiębiorstwa handlowe podlegały kompetencji WRN, zaś instytucje kulturalne zależne były od władz centralnych. Pracę niektórych komisji: budownictwa, drobnej wytwórczości, przemysłu miejscowego cechował formalizm. Poprzedzały one jedynie na rejestrowaniu ujemnych zjawisk, nie podając przyczyn istniejącego stanu i nie wysuwając wniosków zmierzających do usunięcia braków. Bardzo niska frekwencja tych komisji wynosząca 30—40% i ograniczanie działalności tylko do spraw zleconych — stanowiły poważne niedomagania w pracy Rady.

Lenin mówił: „Nad rozwijaniem organizacji Rad trzeba wytrwale pracować. Istnieje drobnomieszczańska tendencja, żeby członków Rad przeistoczyć w „parlamentarzystów” lub z drugiej strony — w biurokratów. Trzeba to zwalczać, przyciągając wszystkich członków Rad do

praktycznego udziału w rządzeniu". Te szkodliwe tendencje przejawiały się jeszcze w MRN. Ponadto ustawa z 2 marca 1950 r. miała charakter ramowy i dlatego rozgraniczenie zadań i kompetencji poszczególnych ogniw w systemie Rad nie występowało wyraźnie. Rady Narodowe miały kierować działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną swojego terenu, ale realizację tego kierownictwa powierzała ustawa Prezydium Rady, które też w praktyce decydowało o wszystkim. Z kolei również kompetencje Prezydium Rady były zwięzione, gdyż podporządkowane mu wydziały i inne ogniwia administracji terenowej podlegały przede wszystkim centralnym resortom i od nich otrzymywały szczegółowe decyzje i zalecenia. Ten stan rzeczy nie trwał długo. Konieczność faktycznego rozszerzenia uprawnień rad narodowych wynika z wytyczonego przez II Zjazd Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej zadania walki o szybszy wzrost stopy życiowej ludzi pracy. W całokształcie wysiłków władz państwowych i partyjnych, zmierzających do coraz pełniejszego zaspokojenia materialnych i kulturalnych potrzeb mas pracujących, szczególnie rolę przypadła radom narodowym. To one miały starać się o rozwój przemysłu terenowego, sieci usług i handlu detalicznego, placówek oświaty, kultury i lecznictwa, o remonty budynków i zapewnienie nowych mieszkań, o właściwą gospodarkę komunalną. Spraw tych nie można było nadal rozstrzygnąć centralnie. Prawo decyzji musiało przejść do władz terenowych.

Proces stopniowego rozszerzania uprawnień rad narodowych rozpoczął się w r. 1955, lecz w pierwszym okresie objął tylko szczebel wojewódzki. Dopiero w 1956 r. zwyciężyła w pełni zasada, że głównym ogniwem pracy rad są powiatowe i miejskie rady narodowe.

W dniu 5 grudnia 1954 r. odbyły się wybory powszechne do rad narodowych. Do nowo wybranej MRN weszło 130 radnych.

Pod względem politycznym sytuacja w radzie przedstawiała się następująco:

PZPR	SD	ZSL	Bez-part.
67	7	3	53

W skład nowej rady wchodziło tylko 36 robotników, natomiast 72 pracowników umysłowych i 22 osoby z różnych zawodów (naukowcy, wolne zawody, rzemieślnicy, gospodynie domowe itp.).

Pierwsza sesja MRN w nowej kadencji odbyła się w dniu 18.XII.1954 r. Dokonano na niej wyboru 11 członków prezydium, w tym 4 stale urzędujących*.

Na następnej sesji uchwalono po raz pierwszy w dziejach rady tematykę posiedzeń plenarnych na cały rok, chcąc uniknąć przypadkowości w doborze zagadnień, po czym przedyskutowano zadania gospodarki

* Przewodniczącym Prezydium MRN został Jan Ujma, zastępcami — Zdzisław Ungert i Edmund Popławski, sekretarzem Prezydium — Józef Grądkowski. — Przyp. Red.

komunalnej i mieszkaniowej na 1953 r. i zatwierdzono wytyczne dla komitetów blokowych.

Ważnym wydarzeniem w dziejach miasta było powołanie na sesji w dn. 9.III.55 r. Miejskiego Komitetu Czynów Społecznych jako inicjatora i koordynatora prac społecznych mieszkańców Lublina. W wyniku jego działalności powstał m. in. w ciągu dwóch lat piękny Park Ludowy na łąkach nad Bystrzycą o pow. 31 ha.

Następne sesje MRN poświęcone były sprawom planu gospodarczego i budżetu, ocenie rozwoju kultury fizycznej i stanu urządzeń sportowych, działalności Milicji Obywatelskiej, ocenie pracy placówek oświatowych i wyników nauczania w szkolnictwie podstawowym oraz analizie zasobów mieszkaniowych Lublina i potrzeb w zakresie budownictwa mieszkaniowego w powiązaniu z planem na najbliższe 5-lecie. W tym ostatnim punkcie Rada wysunęła m. in. postulat, żeby rozdział mieszkań w nowych budynkach należał do PMRN oraz stwierdziła konieczność popierania budownictwa mieszkaniowego spółdzielczego, przyzakładowego i domków jednorodzinnych, aby chociaż częściowo zaspokoić istniejący głód mieszkaniowy.

Pierwszy rok nowej kadencji Rady upłynął pod znakiem zwracania szczególnej uwagi na prace komisji Rady i na pracę komitetów blokowych, nad którymi opiekę powierzono radnym. Ponadto radni w czasie często organizowanych spotkań z mieszkańcami omawiali najważniejsze problemy gospodarcze i kulturalne, zarówno całego miasta jak i poszczególnych dzielnic oraz składali sprawozdanie ze swojej działalności.

W r. 1956 nastąpiło niezwykle ożywienie życia społeczno-politycznego oraz zmiana dróg i metod budownictwa socjalistycznego w Polsce. Proces demokratyzacji i decentralizacji we wszystkich dziedzinach życia, zwłaszcza po uchwałach VIII Plenum KC PZPR, znalazł swoje odbicie również w działalności MRN w Lublinie.

Już na sesji w dniu 12.VI.56 r. Rada domagała się stanowczo rozszerzenia swoich uprawnień, żądała prawa decyzji we wszystkich sprawach dotyczących miasta, decentralizacji środków na inwestycje, podporządkowania sobie przedsiębiorstw handlowych i przemysłu terenowego oraz placówek kulturalnych. Rada zobowiązała również Prezydium MRN do opracowania projektu rozszerzenia uprawnień komitetów blokowych, celem umocnienia ich roli jako bezpośrednich gospodarzy bloków, uwzględniając szczególnie prawo nadzoru nad remontami mieszkań. Za sprawę bardzo istotną uznano również mobilizację społeczeństwa do czynów społecznych, którymi winien być poparty plan inwestycyjny miasta.

Tematyka 7-miu posiedzeń plenarnych MRN w r. 1956 — objęła problemy: rozwoju Lublina jako ośrodka przemysłu i kultury woj. lubelskiego w bieżącym planie 5-letnim, wykonanie planu gospodarczego i budżetu za r. 1955 ze szczególnym uwzględnieniem realizacji zadań zawartych w programie wybrzymym Miejskiego Komitetu Frontu Narodowego w Lublinie, planu gospodarczego i budżetu na r. 1956, aktualnego stanu potrzeb lecznictwa otwartego i zamkniętego.

Na sesji w dn. 30 października 1956 r. Prezydium MRN złożyło na żądanie Rady szczegółowe sprawozdanie ze swej działalności oraz wykonania uchwał Rady, po czym po ostrej dyskusji Rada odwołała obu zastępców przewodniczącego Prezydium i jednego z członków, a wybrała

nowych ludzi. Na sesji listopadowej Rada wysłuchała informacji Prezesa Sądu Powiatowego.

W r. 1957 MRN odbyła 8 posiedzeń plenarnych poświęconych m. in. ocenie życia kulturalnego, zatwierdzeniu sprawozdania z wykonania planu gospodarczego i budżetu za rok ubiegły oraz uchwaleniu nowego na rok 1957, działalności Kolegium Orzekającego w sprawach karno-administracyjnych, analizie pracy handlu i drobnej wytwórczości.

Należy podkreślić, że zarówno sprawozdanie z wykonania budżetu za r. 1956 jak i projekt na r. 1957, zanim stały się przedmiotem obrad Rady były przedstawione przez radnych mieszkańcom Lublina na zebraniach w okręgach wyborczych. Zgłoszono wówczas wiele wniosków i postulatów, z których poważna część znalazła się w uchwalonym przez Radę planie gospodarczym i budżecie miasta.

W dn. 21.X.57 r. odbyła się nadzwyczajna sesja MRN, na której Przewodniczący WRN dokonał oceny działalności Prezydium MRN na przestrzeni ostatniego roku. W toku dyskusji radni stwierdzili, że Prezydium nie miało w swej pracy dostatecznej pomocy ze strony Rady i komisji. Następnie MRN przyjęła rezygnację Przewodniczącego Prezydium i drugiego zastępcy, oraz odwołała pierwszego zastępcę Przewodniczącego i sekretarza Prezydium, po czym dokonała wyboru nowego Przewodniczącego, jego dwóch zastępców i sekretarza Prezydium.

Ostatnia w r. 1957, a zarazem ostatnia w tej kadencji sesja MRN poświęcona była podsumowaniu działalności Rady w latach 1955—1957. Stwierdzono, że zdecydowana większość założeń programu wyborczego Frontu Narodowego została zrealizowana, a w wielu dziedzinach nastąpiło rozszerzenie i przekroczenie planowanych zadań. W okresie kadencji odbyły się 23 sesje Rady, na których omawiano najpilniejsze zadania i potrzeby miasta we wszystkich dziedzinach życia. Dużą aktywność wykazywały komisje Rady, które odbyły 471 posiedzeń oraz dokonały 395 kontroli w wydziałach Prezydium oraz podległych jednostkach gospodarczych, kulturalnych i społecznych.

Powszechne wybory do rad narodowych, które odbyły się w dniu 2.II.58 r. zostały przeprowadzone w oparciu o nową ustawę o radach z dn. 25.I.1958 r. Ustawa nie tylko określiła wyraźnie, że rady kierują całą działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną swego terenu, ale rozszerzyła znacznie uprawnienia rad, przekazując im nowe dziedziny gospodarki i kultury oraz dając większe środki finansowe i pełną samodzielność w dysponowaniu nimi. Ustawa stworzyła warunki dla zwiększenia wpływów mieszkańców miasta na działalność Rady, gdyż w myśl jej postanowień obywatele mają brać udział w pracach poszczególnych komisji radzieckich oraz mają prawo uczestniczenia w sesjach i w specjalnych spotkaniach z radnymi przed posiedzeniami MRN. Wprowadzony ustawą obowiązek ścisłej współpracy Prezydium MRN i wydziałów z komisjami Rady oraz zwiększa samodzielność i odpowiedzialność kierowników wydziałów przyczyniły się niewątpliwie do pogłębienia więzi władzy państwowej z mieszkańcami miasta. Równocześnie nowa ustawa bardzo mocno podkreśliła rolę i znaczenie sesji Rady jako najwyższego organu władzy terenowej oraz stwierdziła, że Prezydium MRN jest organem wykonawczym Rady w pełni odpowiedzialnym przed nią za swoją działalność.

W wyniku wyborów w skład MRN w Lublinie weszło 80 radnych. W poprzedniej Radzie było ich 130, lecz praktyka wykazała, że tak duży stan liczbowy radnych jest raczej czynnikiem hamującym operatywność i sprężystość działania Rady jako najwyższego organu rządzącego w mieście. Aby zapewnić również większą operatywność Prezydium MRN, zmniejszono jego skład z 11 osób na 7, utrzymując czteroosobowy zespół stale urzędujących członków Prezydium*.

Pod względem przynależności partyjnej sytuacja w MRN kształtuje się następująco: radnych z ramienia PZPR jest 47, członków SD — 8, ZSL — 4, bezpartyjnych — 21. W porównaniu z poprzednią Radą zwiększył się stan posiadania mandatów SD i ZSL.

Układ socjalny Rady jest raczej niekorzystny dla robotników, bo tylko 26 wchodzi w jej skład, natomiast pracowników umysłowych jest 29, rzemieślników 2 i innych 23. Dobrze wygląda sprawa wykształcenia radnych, bo aż 27 ma ukończone studia wyższe, a 24 ukończyło szkołę średnią.

Następna sesja MRN z uwagi na bardzo obszerny program i wagę poruszanych spraw obradowała w ciągu dwóch dni. Niewątpliwie najważniejszym zagadnieniem stało się omówienie i zatwierdzenie przez Radę planu zagospodarowania przestrzennego miasta, zarówno etapowego — do r. 1965, jak i perspektywicznego — do r. 1975, kiedy to Lublin będzie liczył 250.000 mieszkańców. Systematyczny rozwój miasta, zmieniający jego oblicze z ośrodka wybitnie urzędniczego, jakim był Lublin w latach międzywojennych, na uprzemysłowione i naukowe centrum wschodniej części Polski, w jakie przeobrażać się zaczął po wyzwoleniu, spowodował konieczność opracowania szczegółowych kierunków i sposobów realizacji zadania wydzwignięcia miasta na wyższy poziom pod względem gospodarczym, oświatowo-kulturalnym i zdrowotnym. Po ożywionej i wszechstronnej dyskusji MRN jednogłośnie postanowiła zatwierdzić plan etapowy i perspektywiczny „jako wiążącą podstawę przyszłych decyzji wydawanych przez władze administracyjne, a dotyczących zabudowy i rozbudowy miasta”. Równocześnie MRN wystąpiła do Urzędu Rady Ministrów z wnioskiem o przyłączenie do Lublina dodatkowych terenów, obejmujących obszar ponad 5000 ha. Ponadto Rada zwróciła się do Prezydium Pow. RN w Lublinie o przekazanie kilkunastu gospodarstw rolnych, stanowiących własność Państwowego Funduszu Ziemi, celem wykorzystania tych terenów na działki zamienne dla właścicieli gruntów wywłaszczanych przez miasto w związku z realizacją zadań inwestycyjnych, wynikających z zatwierdzonego na sesji planu zagospodarowania przestrzennego Lublina.

Trzecia z kolei sesja MRN poświęcona była dwóm zasadniczym sprawom: złożeniu przez Prez. MRN sprawozdania z przebiegu realizacji postulatów wysuniętych przez mieszkańców Lublina w czasie spotkań przedwyborczych z kandydatami na radnych oraz w sprawie stanu sanitarnego i kultury życia zbiorowego mieszkańców miasta.

MRN na posiedzeniu w dn. 30.VI.58 r. omawiała, jeden z najważniejszych i najtrudniejszych problemów gospodarczych miasta — budow-

* Zostali wybrani: na przewodniczącego — Edward Janiuk, na zastępców — Edward Fijałkowski i Artur Iskrzycki, na sekretarza Prezydium — Stanisław Marciszewski. — Przyp. Red.

nictwo mieszkaniowe. XI Plenum KC PZPR nałożyło na rady narodowe obowiązek zapewnienia odpowiednich terenów pod budownictwo mieszkaniowe i uzbrojenie ich w sieć wodno-kanalizacyjną, poprawy stylu pracy przedsiębiorstw wykonawczych i przyciągnięcie ludności do budownictwa mieszkaniowego spółdzielczego i indywidualnego z własnych środków finansowych. Po wyczerpującej dyskusji podjęto uchwałę, w której szczegółowo zostały przedstawione środki i sposoby realizacji tego zadania. Następnie Rada omówiła i zaakceptowała sprawozdania Prezydium MRN z prac między sesjami.

Specjalna sesja MRN została poświęcona przedyskutowaniu i zatwierdzeniu planu gospodarczego i budżetu miasta na r. 1959, opracowanego pod kątem dalszego gospodarczego i kulturalnego rozwoju Lublina oraz zapewnienia realizacji programu wyborczego Miejskiego Komitetu Frontu Narodowego i postulatów mieszkańców, zgłoszonych w czasie kampanii wyborczej do MRN. Cechą charakterystyczną tego budżetu stanowi fakt, że jest on widomym wyrazem wprowadzonej w życie decentralizacji i przygotowany został samodzielnie przez fachowe wydziały Prezydium MRN i komisje Rady, które obowiązane były uwzględnić tylko sześć wskaźników dyrektywnych ustalonych przez władze centralne.

Głównym przedmiotem obrad sesji MRN, odbytej w dniu 24.X.1958 r. były warunki nauki, pracy i wypoczynku młodzieży. Jest to problem poważny, gdyż na terenie m. Lublina znajduje się 5 wyższych uczelni, wiele szkół średnich i podstawowych, do których uczęszcza prawie 35.000 młodzieży. Ponadto kilka tysięcy młodych ludzi pracuje w fabrykach, przedsiębiorstwach i urzędach. Rada stwierdziła, że trzeba zająć się tą młodzieżą w większym niż dotychczas stopniu, i dać jej lepsze warunki do nauki i wypoczynku, a wraz z zainteresowaniem i pomocą ze strony państwa musi iść w parze pomoc społeczeństwa.

W dniu 7 listopada 1958 r. MRN uczciła 40-lecie Lubelskiej Rady Delegatów Robotniczych, jednej z pierwszych, które powołał w r. 1918 proletariat polski, walczący o władzę ludu pracującego. Na tej samej sesji zostały wręczone nagrody kultury miasta Lublina na rok 1958, przyznane przez MRN najwybitniejszym lubelskim twórcom w dziedzinie literatury, muzyki, teatru, plastyki, nauki i działaczom kulturalno-oświatowym.

W roku 1959 i latach następnych czekają Miejską Radę Narodową trudne i odpowiedzialne zadania.

Przylączone do Lublina od 1 stycznia 1959 r. tereny podmiejskie zwiększyły obszar miasta z 4.375 ha do 9.318 ha.

Tereny te wymagają związania funkcjonalnie z miastem w zakresie pracy, komunikacji, zdrowia, oświaty, kultury, sportu i urządzeń komunalnych. Należy prowadzić dalsze prace zabezpieczające w rejonie Starego Miasta, uporządkować miasto pod względem urbanistycznym, zabezpieczyć pełną realizację zwiększonego planu budownictwa mieszkaniowego, powiększyć wydatnie sieć urządzeń wodno-kanalizacyjnych, usprawnić działalność przemysłu terenowego i handlu, uporządkować ruch drogowy, poprawić styl pracy aparatu wykonawczego Prezydium.

Nowym ważnym zadaniem MRN, wypływającym z konsekwentnego dążenia władz partyjnych i państwowych do uczynienia z Rady prawdzi-

wego gospodarza miasta, jest prawo i obowiązek koordynowania pracy instytucji, zakładów i spółdzielni znajdujących się w mieście, a nie podlegających bezpośrednio MRN.

W związku z Tysiącleciem Państwa Polskiego będzie wybudowanych w Lublinie 12 szkół i przedszkoli ze środków społecznych, trzeba więc zabezpieczyć lokalizację i opracować dokumentację. Należy zapewnić środki finansowe na opracowanie przeszłości historycznej miasta: na prace wykopaliskowo-badawcze i monografię Lublina.

W ciągu 15 lat Władzy Ludowej dokonały się w mieście wielkie zmiany. Dużo wysiłku włożyła MRN w zaspokajanie niezbędnych potrzeb materialnych i kulturalnych ludzi pracy i wielką pomoc okazał miastu Rząd Ludowy. Ostatnio, w związku z 15 rocznicą PKWN, rząd przyznał specjalne kredyty na budowę arterii komunikacyjnej na ul. Głębokiej i wiadukt przy ul. Armii Czerwonej, na budowę gmachu bibliotek dla szkół wyższych i nowoczesnego teatru dramatycznego.

Wiele jeszcze jest braków w pracy MRN i wiele trudności odczuwa jeszcze ludność miasta. Dla usunięcia ich potrzebna jest wzmoczona działalność samej Rady, jej Komisji i Prezydium oraz współdziałanie i pomoc Komitetów Frontu Jedności Narodu, masowych organizacji społecznych i zawodowych, rad robotniczych i Komitetów Blokowych.

O szczególnie doniosłej, nowej roli rad narodowych mówił Tow. Gomułka na III Zjeździe PZPR, zapowiadając równocześnie dalsze rozszerzenie kompetencji terenowych organów władzy państwowej. W ramach dalszej decentralizacji przekazana zostanie radom całość zaopatrzenia przemysłu terenowego, a następnie budownictwa i gospodarki komunalnej. Rozszerzenie zadań inwestycyjnych rad wymagać będzie przekazania im zwiększonego potencjału wykonawstwa budowlanego. W dziedzinie finansowej przewidziane jest usamodzielnienie rad narodowych przez oparcie budżetu w zasadzie na dochodach własnych. Dalsze wzmoczenie roli rad narodowych wymagać będzie kadr o wysokich kwalifikacjach.

Uchwały XII Plenum KC PZPR i III Zjazdu Partii wytyczyły główne kierunki rozwoju naszego kraju do 1965 r. Na ich podstawie wszystkie zakłady pracy Lublina opracowały szczegółowe programy działania, które są integralną częścią programu ogólno-miejskiego. Plan rozwoju gospodarki miejskiej, oświaty, kultury i zdrowia został przedyskutowany w czasie spotkań radnych MRN z mieszkańcami miasta. W realizacji programu dalszego rozwoju miasta uchwalonego przez sesję MRN muszą wziąć udział wszyscy obywatele Lublina. Kierownictwo i koordynacja prac będzie spoczywała w ręku MRN, która z każdym rokiem coraz widoczniej staje się gospodarzem miasta i wykonuje zadania terenowego organu władzy państwowej ludu pracującego, wyrażając jego wolę.

BIBLIOGRAFIA

- Protokoły z posiedzeń Miejskiej Rady Narodowej w Lublinie, lata 1944—1959. Kształtowanie się podstaw programowych Polskiej Partii Robotniczej w latach 1942—1945, Warszawa 1958.
- Stanisław Krzykała, Od Rady Delegatów Robotniczych do Miejskiej Rady Narodowej w Lublinie, Lublin 1954.
- Stanisław Krzykała, Pamiętne dni Lublina, „Sztandar Ludu” nr 173, 22.VII.1958.
- Stanisław Krzykała, Tworzenie się władzy ludowej na Lubelszczyźnie w latach okupacji, Materiały Sesji Popularno-Naukowej zorganizowanej przez KW PZPR, Lublin 1958.
- Jerzy Starościak, Uwagi o przemianach administracji publicznej, Zarys Historyczno-Polityczny I — Rządu Demokratycznego w Polsce 1944—1946, Warszawa 1947.
- Eugeniusz Szyr, Kierunki dalszych przeobrażeń rad narodowych, „Nowe Drogi”, nr 12/1957.
- Roman Zambrowski, Nowy etap w działalności Rad Narodowych, „Nowe Drogi”, nr 9/1954.
- Aleksander Zawadzki, Istota i rola Rad Narodowych jako jednolitych organów władzy w naszym państwie demokracji ludowej, „Nowe Drogi”, nr 2/1950.
- III Zjazd PZPR, Referat sprawozdawczy Komitetu Centralnego wygłoszony przez I sekretarza KC, tow. Władysława Gomułkę, Warszawa 1959.